Europese levens (2)

Dik Verkuil en Bernard Bouwman

In dit dubbelportert wordt aandacht besteed aan Jan-Willem Beyen en Joseph Luns, die enige tijd samen de ministerspost van Buitenlandse Zaken bekleed hebben.

Luns

Mr. Joseph (JMAH) Luns, die 17 jaar lang het Nederlandse buitenlandse beleid bepaalde, werd geboren in 1911 te Rotterdam. Na zijn studie te Amsterdam, Leiden, Berlijn en Londen koos Luns voor een carrière bij de diplomatieke dienst. In 1952 werd hij minister van Buitenlandse Zaken, en dat bleef hij tot 1971, waarna hij tot zijn pensioen secretaris-generaal van de NAVO was.

Luns vertegenwoordigt de "Atlantische traditie" binnen de Nederlandse politiek. Hij achtte deelname van het Verenigd Koninkrijk aan de Europese integratie onontbeerlijk om een tegenwicht te bieden aan de continentale as Bonn-Parijs. Dit verklaart Luns' felle verzet tegen de plannen van De Gaulle aan het begin van de jaren zestig om de Europese Gemeenschappen om te vormen tot een exclusief continentale confederatie. Hij hield toen als enige van de zes ministers van Buitenlandse Zaken zijn poot stijf, en was niet, zoals zijn Duitse collega, bereid tot concessies. In het buitenland werd Luns' positie niet altijd even goed begrepen. Hij was immers én voor toetreding van Engeland én voor supranationaliteit. De Britten waren evenwel niet geporteerd voor het laatste. De toetreding van het Verenigd Koninkrijk tot de Europese Gemeenschappen in 1971 beschreef Luns als de "*grootste politieke vreugde van mijn leven*". Het binnenhalen van de Britten was zijn meest wezenlijke bijdrage aan de Europese integratie.

Luns geheel eigen stijl - als één van de zeer weinige politici van zijn tijd hanteerde hij het wapen van de humor - maakte hem tot één van de populairste ministers. Blijkens enquetes van het NIPO was hij in de jaren zestig steevast de meest bewonderde man van het land. Befaamd is de anecdote over het dubbele ministerschap van Luns en Beyen. Wanneer aan Luns gevraagd werd, waarom Nederland twee ministers van Buitenlandse Zaken nodig had, antwoordde hij: "*Nederland is erg klein, we hebben nu eenmaal een*

Het derde kabinet-Drees. Uiters links (zittend) Mr. J. Luns, naast hem Mr. J. Beyen.

groot buitenland". Vaak voegde hij eraan toe dat de twee ministers overigens slechts bij elkaar bleven "*voor de kinderen*".
Een erg gelukkig huwelijk was het inderdaad niet, en in 1956 is het experiment niet voortgezet: Drees was blij dat hij de pro-continentale Beyen, met wiens savoir-vivre hij niet overweg kon, kwijt was. Vanaf die tijd was BuZa het fort van Luns. Hij werd de onaantastbare leider op dit gebied. In de ministerraad hield hij lange monologen, terwijl zijn collega's toeluisterden.
Na zijn vertrek werd de invloed van de minister-president op het buitenlands beleid steeds sterker - onder meer door de vele bijeenkomsten van de Europese Raad, de vergadering van de regeringsleiders. In de marge van deze vergaderingen worden vaak buitenlands-politieke knopen doorgehakt.

Beroemd was de reislust van Luns. Toen een journalist hem in Den Haag op straat zag lopen, concludeerde hij dat er wel iets heel erg mis moest zijn op Schiphol. Anders kon Luns' aanwezigheid in het vaderland niet worden verklaard!

In de nadagen van zijn carrière verwijderde Luns zich steeds verder van de Nederlandse communis opinio. In 1972 verliet hij de KVP omdat deze partij in handen gekomen zou zijn van links-extremistische elementen. Hij liet zich ook uiterst negatief uit over vernieuwingen als het openlijk binnenhalen van vrouwen en homoseksuelen op BuZa, en in 1979 kwam hij in opspraak door vermeend lidmaatschap van de NSB. Na zijn pensionering besloot hij dan ook in Brussel te blijven wonen.

Beyen

Jan-Willem Beyen is een vreemde eend in de Nederlandse buitenlandse politiek. In de eerste plaats was hij niet gebonden aan een politieke partij en had hij een groot deel van zijn carrière - als directeur van de Wereldbank en het IMF - buiten Nederland doorgebracht. Daarnaast legde hij een enthousiasme voor de continentale Europese samenwerking aan de dag dat nauwelijks werd gedeeld door zijn voorganger Stikker en zijn collega Luns. Hij had, in tegenstelling tot hen, een sterke voorliefde voor het Franse en Duitse culturele erfgoed.

De betekenis van Beyen voor de Europese integratie kan nauwelijks worden overschat. Na de opschorting voor onbepaalde tijd van de plannen voor een Europese Defensie Gemeenschap door het Franse parlement, leek het alsof de Europese integratiebeweging failliet was. Het was Beyen die de stoot gaf tot een nieuwe "relance Européenne" door met zijn Belgische en Luxemburgse collegae een memorandum op te stellen waarin concrete voorstellen gedaan werden om een nauwere economische samenwerking van de grond te krijgen. Volgens de toenmalige Belgische minister van Buitenlandse Zaken, Paul Henri Spaak, was Beyen de man die de meeste aandrang uitoefende om tot een gemeenschappelijke Europese markt te komen en was hij een excellent onderhandelaar.
Spaak bereikte, voortgestuwd door Beyens enthousiasme, meer dan hij voor mogelijk had gehouden. Het gezamenlijk memorandum zette een proces in gang dat uiteindelijk zou culmineren in de ondertekening van het Verdrag van Rome in 1957.

Beyen was een bijzonder gecultiveerd en scherpzinnig mens. Hij sprak vloeiend Frans en Engels, en had een fenomenale kennis van muziek. Vaak trok hij zich tijdens moeilijke onderhandelingen terug om viool te spelen.
Zijn ministerschap verliep niet geheel vlekkeloos. Met name met zijn collega Luns waren er vaak spanningen. Beyen was als niet-katholiek aangetrokken om een tegenwicht te bieden aan de katholieke Luns, die KVP-fractieleider Romme als symbool van de katholieke emancipatie, tegen de wil van alle andere partijen, per se op `het protestants-liberale` BZ wilde hebben. Ironischerwijs had Beyen in politicis tegenover de orthodoxe Atlanticus Luns een voorkeur voor het continentale, in de ogen van zijn collega's *katholieke* Europa.

De twisten tussen de beide ministers van Buitenlandse Zaken waren niet altijd even verheffend. Zo zorgde de staf van het ministerie er nauwgezet voor dat bij officiële gelegenheden niet beide ministers te Den Haag verbleven, omdat er anders een conflict tussen de twee zou ontstaan over de vraag wie het ambtskostuum van de Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken zou mogen dragen. Wel was er tussen beide ministers een taakverdeling, waarbij Beyen Europa in zijn pakket had, en Luns de rest van de wereld.

Na de beëindiging van zijn ministerschap werd Beyen ambassadeur te Parijs. Op het eind van zijn leven maakte hij de overstap naar het katholieke geloof.

klio
nummer 2/92
pagina's 28 en 29